

چگونه کودک آزاری را تشخیص دهیم؟

photo: AndreyPopov/depositphotos.com

درک رفتارهای کودک آزارانه و شناخت علائم آن ممکن است بسادگی میسر نباشد اما هوشیاری و آگاهی می‌تواند به بزرگسالان مسئول کمک کند کودکی که مورد سوء استفاده و آزار قرار دارد را از درد و رنج و مشکلاتی که تمام عمر گریبانگیرش خواهد بود شاید نجات دهند.

در ابتدا توجه به اینکه بسیار مهم است که بر اساس کنوانسیون حقوق کودک هر فرد زیر ۱۸ سال کودک (یا نوجوان) محسوب می‌شود. هر یک از موارد زیر را که مشاهده کردید (یا اگر خود انجام دادید) کودک آزاری است یا دستکم احتمال کودک آزاری را مطرح می‌کند. کودک آزاری در کل چهار نوع دارد: عاطفی (روانی)، بدنی، جنسی و غفلت و بی‌توجهی.

آزار جسمی: هر گونه لطمه یا آزار بدنی؛ هر نوع کتک زدن، تکان دادن شدید، سوزاندن، پرتاب کردن و هل دادن، مسموم کردن، خفه کردن و امثال آن.

بعنوان یک قاعده کلی هر نوع آسیب یا لطمه‌ای در بدن که یکی از سه ویژگی زیر را داشته باشد احتمال کودک آزاری را مطرح کند:

- آسیب در بدن کودکی که توانایی حرکت ندارد (هنوز رشد نکرده یا دچار معلولیت است) هر گونه علامت یا نشانه در جایی از بدن که چنین آسیبی غیر معمول است،
- هیچ توضیح یا دلیل پزشکی برای آن وجود ندارد
- رسد (توجه به این موضوع سرپرست درباره چگونگی ایجاد آسیب با ماهیت آن تطبیق ندارد یا منطقی به نظر نمی‌آید/توضیح پدر و مادر اند، برای پزشکان، کارکنان درمانی و معلمان بسیار مهم است.)
- برای اندک یا اصلاً کمک نگرفته سرپرست رفتاری مشکوک دارند، با تاخیر از پزشک یا کادر درمانی کمک خواسته/پدر و مادر ترخیص کودک از بیمارستان عجله دارند و اصرار می‌کنند که با بچه خوب رفتار می‌کنند.
- دختر) مادر یا پدر باشد/پدر و مادر از هم جدا شده باشند و مراقبت از کودک گاهی بعهده همسر (یا دوست پسر کودک اغلب غم‌زده، منزوی، ترسیده یا با بهت‌زدگی ناظر است یا ممکن است چیزی بگوید که حاکی از آزار دیدن باشد

علائم و نشانه‌های آزار جسمی

توضیح؛ ویژگی‌ها

کیبودی	کیبودی یا اثر هر نوع شیء بر بدن مثلاً قلاب کمر بند، کیبودی‌های متعدد، هم‌اندازه و هم‌شکل جای گاز گرفتن انسان (نه متعلق به کودک دیگر)، جای گاز گرفتن حیوانات (می‌تواند حاکی از غفلت و بی‌توجهی باشد)
جای گاز گرفتن	
انواع زخم	زخم‌های متعدد، قرینه، هم‌شکل در جاهای غیر معمول، جای طناب بر مچ دست و پا یا گردن
سوختگی	وقتی جای سوختگی شبیه یک شیء شناخته شده مثل اتو باشد؛ وقتی به نظر برسد علت، فرو کردن عضو به زور در آب جوش است
شکستگی	شکستگی‌های متعدد در زمان‌های متفاوت، شکستگی‌های نهفته که در عکس رادیولوژی دیده شود
آسیب‌های سر و جمجمه	بخصوص اگر در کودک زیر سه سال دیده شود، همراه با شکستگی‌های دیگر، خونریزی داخل چشم،
آسیب ستون فقرات، اعضای داخلی و دهان	اگر توضیح پزشکی نداشته باشد

غفلت و بی‌توجهی

توضیح؛ ویژگی‌ها

انواع

نداشتن لباس، کفش و پوشش کافی، تکرر مشکلاتی مثل شپش سر یا گال، عدم رشد کافی متناسب با سن، بوی بد یا کثیف بودن کودک، نخوردن غذای کافی و مناسب، تنها گذاشتن کودک بدون مراقبت و سرپرستی، خانه کثیف و غیر بهداشتی، حمام نبردن و شستشوی ناکافی، جای امن) عدم رسیدگی و مراقبت در مورد نیازهای ضروری کودک (غذا، لباس،

تصادف

و اکسن نژدن، ندادن دارو به کودک، عدم مراجعه به پزشک، مسمومیت کودک، گاز گرفتن حیوانات، در آب افتادن و خطر غرق شدن، پوسیدگی دندان،	عدم رسیدگی های بهداشتی و درمانی و بی توجهی به سلامت کودک
مدرسه نرفتن، غیبت زیاد از مدرسه، نبود فعالیت های مختلف در اوقات فراغت که مانع از رشد شناختی (هوش، مهارت های اجتماعی، تمرکز) کودک می شود	عدم رسیدگی به آموزش و فعالیت های فوق برنامه
نداشتن استمرار در گذاشتن قاعده و اعمال آن، نبود برنامه خواب، غذا، درس و غیره	نبود قاعده و قانون در خانه

آزار روانی (عاطفی): این نوع آزار کمتر از انواع دیگر گزارش می شود یا شناسایی می شود اما بسیاری آن را شایع ترین نوع کودک آزاری می دانند. این نوع آزار معمولاً با سه نوع آزار دیگر همراه است. ابتدا به انواع آزار روانی می پردازیم بعد به نشانه ها و علائم آن در کودک آزار دیده.

آزار روانی (عاطفی)

انواع	توضیح، ویژگی ها
پرخاشگری و انتقاد بیش از حد	پدر و مادر فقط به رفتارهای نامناسب کودک توجه می کند و با خشونت و انتقاد به آن پاسخ می دهند، توانایی و شخصیت کودک را زیر سوال می برند و او را تحقیر می کنند آبروی کودک را جلوی دیگران می برند، ایجاد احساس بی اهمیتی و ناچیز بودن در کودک
نبود محبت و عاطفه و طرد کودک	در آغوش نگرفتن، عدم اظهار محبت کلامی و غیر کلامی، نداشتن رابطه صمیمانه و نزدیک، تبعیض گذاشتن بین خواهر یا برادرها
محرومیت از توجه	پاداش ندادن به رفتارهای مناسب کودک، نادیده گرفتن کودک، بازی نکردن با کودک، نداشتن همبازی، غیبت زیاد از خانه یا در دسترس نبودن پدر و مادر
ناهماهنگی و رفتارهای متناقض	خواسته های پدر با مادر با هم تناقض اساسی دارد، پدر یا مادر یک بار به رفتاری پاداش می دهند بار دیگر بشدت تنبیه می کنند، پدر یا مادر صبح خوش خلق هستند شب پرخاشگر و تندخو و کودک را طرد می کنند (مانع اعتماد کودک به والدین می شود)
تهدید به ترک کودک	تهدید کودک (گاهی بعلت خطای جزئی) به بیرون انداخته شدن از خانه، سر راه گذاشتن، به یتیم خانه فرستادن، یا تهدید پدر و مادر که خود خانه را ترک می کنند (منجر به رابطه اضطرابی با والدین می شود)
خواسته ها یا استرس های نامناسب	کتک خوردن مادر، خشونت خانگی، اعتیاد، انداختن گناهها مثل طلاق به گردن کودک، استفاده از کودک برای رساندن پیام های خشن پدر و مادر به یکدیگر، زیر فشار گذاشتن کودک برای طرفداری از یکی از والدین، استفاده از کودک برای آشتی بین پدر و مادر، توقع اینکه کودک کارهایی را بعهده بگیرد که مناسب سنش نیست، مثل روبرو شدن با طلبکار

کودکی که از نظر روانی آزار می بیند رفتارهایی بروز می دهد که برای آنها دلیل پزشکی یا دلیل موجهی پیدا نمی شود، یا متناسب با سنش نیستند یا نشانه های عدم رشد کافی از جنبه های مختلف وجود دارد.

علائم و نشانه های آزار روانی کودک

رفتار کودک	رفتار پدر و مادر/سرپرست
کابوس های مکرر با مضامین مشابه	طرد کودک
اضطراب، رنج و غم شدید	مقصر دانستن کودک برای هر چیز
پرهیز از ارتباط با دیگران	انتظارات و توقع نابجا و نامتناسب با سن کودک (رفتاری، تحصیلی، اجتماعی)
انزوا و در دنیای خود بودن	تهدید یا تنبیه نامناسب
پرخاشگری	استفاده از کودک برای برآوردن نیازهای خود
رفتارهای نامتناسب با سن	استفاده از کودک برای برآوردن آرزوهای دست نیافته خود
ترسیده و نگران با عزت نفس پایین	بی تفاوتی وقتی که باید به کودک توجه شود
تکان دادن بدن به جلو عقب	قرار دادن کودک در شرایط ترسناک، مثل شاهد خشونت خانگی بودن
رفتارهایی برای جلب توجه یا محبت	کمک نکردن به رشد مهارت های اجتماعی کودک
صمیمیت بیش از حد با غریبه ها یا با پزشک و پرستار	نگرانی از صحبت کردن کودک با پزشک یا پرستار بدون حضور والدین/سرپرست

بدبینی به کودک
خشونت و پرخاش با کودک

بیش از حد چسبیدن به دیگران
رابطه نامناسب با کسی که از او مراقبت می‌کند
اطاعت افراطی

واکنش‌های عاطفی نامناسب یا شدید که با سن تناسب ندارند و دلیل پزشکی هم ندارند

گریه و قشقرق و جنجال در سن مدرسه
خشم شدید بدون دلیل

از دست دادن علاقه به چیزها یا کارهایی که کودک قبلاً به آنها علاقه داشته
گریه تسکین‌ناپذیر

کودک بسیار کمتر از گذشته احساسات مختلف نشان می‌دهد و دیگر نمی‌تواند به دیگران ابراز علاقه کند
مشکل تمرکز

واکنش‌های نامعمول به حضور برخی بزرگسالان

ادرا یا مدفوع در رختخواب (در حالی که این مشکل قبلاً نبوده یا اینکه عمداً اتفاق می‌افتد)
تنبیه برای شب ادراری حتی اگر پزشکان به پدر و مادر گفته باشند که غیر ارادی اتفاق می‌افتد

مشکلات خوردن (دزدیدن یا پنهان کردن غذا)

عقب بودن رشد جسمی، روانی، عاطفی و کلامی

واکنش نامناسب به معاینه پزشکی

فرار کردن

خودآزاری و آسیب زدن به خود

آزار جنسی: برای دختر بچه‌ها بیشتر از پسر بچه‌ها اتفاق می‌افتد، اما در پسر بچه‌ها هم کم نیست. نکته مهم در رابطه جنسی رضایت هر دو طرف است. در فرد زیر پانزده سال در هر حالتی رابطه جنسی، سوء استفاده جنسی است. رابطه جنسی فرد بالای هجده سال با فرد زیر هجده سال هم آزار جنسی است.

آزار جنسی

علائم و نشانه‌ها

توضیح

بدون وجود دلیل پزشکی

بدون وجود دلیل پزشکی

ترشح، زخم و خونریزی و آسیب در ناحیه تناسلی و مقعد بخصوص وقتی تکرار شود

عفونت ادراری مکرر

پیدا شدن اشیاء مختلف در واژن یا مقعد

باز بودن غیر عادی مقعد در حین معاینه پزشکی

بدون وجود دلیل پزشکی

هیپاتیت بی یا زگیل تناسلی بخصوص در کودکی که هنوز به سن رابطه جنسی نرسیده (یا زیر ۵۱ سال) وقتی که تزریق خون آلوده مطرح نیست

حاملگی در نوجوانی

بیماری‌های آمیزشی وقتی کودک به سن رابطه جنسی نرسیده

خودآزاری

فرار

شب‌ادراری یا شب‌مدفوعی که قبلاً وجود نداشته

خودآزاری و آسیب زدن به خود

رفتارهایی با مضامین جنسی که متناسب با سن نیست

پرخاشگری و خشونت بدون دلیل

انزوا، در خود رفتن، سکوت و تلخی

از دست دادن دوستان

خودداری از مدرسه رفتن

خودکشی

همیشه نگران و گوش‌بزنک است و با کوچکترین صدا یا اتفاقی پریشان می‌شود

در ایران برای کمک گرفتن از متخصصان و سازمان‌های مسئول در مورد کودک‌آزاری می‌توانید با اورژانس اجتماعی ۳۲۱ تماس بگیرید، یا با صدای یارا (خط تلفنی انجمن حمایت از حقوق کودکان).

دادستانی تهران هم شماره تلفنی را برای گزارش موارد کودک‌آزاری اعلام کرده و در استان‌های دیگر هم با بهزیستی یا دادستانی استان می‌توان تماس گرفت.

منبع: [دکتر حسام فیروزی](#)